

**Filozofiski-zinātniskā
domāšana jaunajos laikos
un mūsu laikmetā**

Jaunie laiki

- Liela ietekme uz domāšanu bija ģeogrāfiskajiem un astronomiskajiem atklājumiem, senatnes pētniecībai (vēstures apzināšanās), tehnoloģiskajiem atklājumiem (sevišķi grāmatu iespiešanas tehnikai)
- Svarīgākie jautājumi – Kā cilvēki iegūst zināšanas? Kāda ir Dieva loma pasaulē?
- Pasauli un tās procesus kļūst vieglāk izzināt un izskaidrot

Empīrisms

- Empīrisms ir filozofiska nostādne, ka visām zināšanām ir jābalstās uz pieredzi. Pats termins “empīrisms” ir cēlies no grieķu vārda *empeiria* (tulk. - *pieredze*). “Empīrisms” ir radies arī no vārda *empiric*, kas nozīmē ārstu, kurš savā darbībā paļaujas uz praktisko pieredzi.

Racionālisms

Racionālisms ir uzskats, ka prāts ir īstais zināšanu avots. Zināšanu un spriedumu pamatā par apkārtējo pasauli un tajā notiekošajiem procesiem ir cēloņsakarības. Racionālisms lielā mērā ir pretstats reliģiskajam (transcendentālajam) pasaules uzskatam, kura pamatā ir Dieva atklāsme un ticība dievišķai pasaules uzbūvei un kārtībai.

Frānsiss Bēkons (1561-1626)

- Empīriķis
- Angļu filozofs un valstsvīrs
- Zinātniskās metodes izstrādātājs
- Pazīstamākie darbi- "*Jaunais organons*" (par elkiem, no kā cilvēkam ir jāatbrīvojas), "*Zināšanu progress*" (par to, ka valdniekam ir jābagātina visa pasaule ar zināšanām) un "*Jaunā Atlantīda*" (utopisks sacerējums par kādu valsti Amerikā)

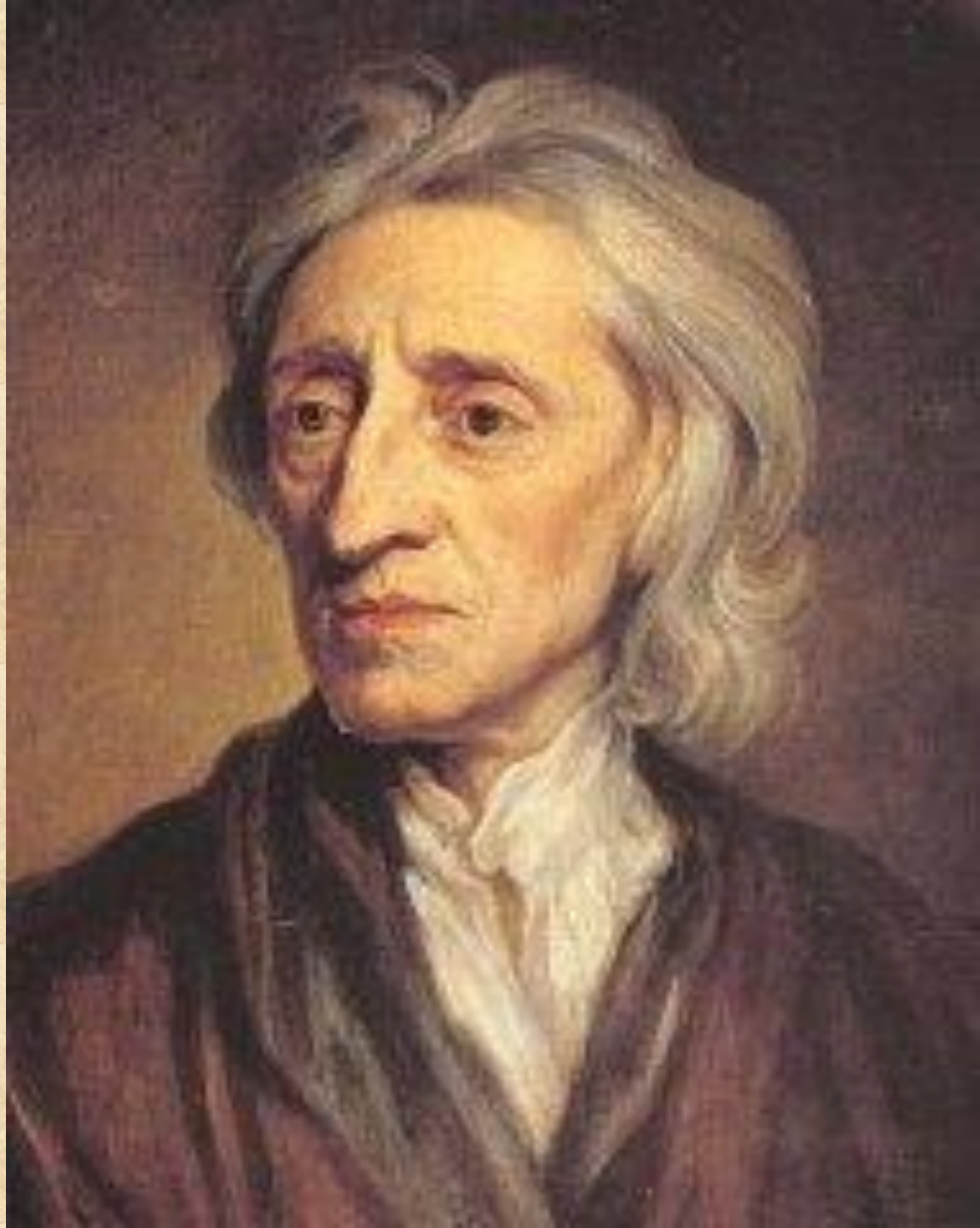
Frānsiss Bēkons

Džons Loks (1632-1704)

- Empīriķis
- Angļu filozofs un ārsts
- Liberālisma pamatlicējs
- Pazīstamākie darbi- *“Eseja par cilvēka sapratni”* (*tabula rasa* – cilvēka prāts ir kā balta lapa), *“Divi traktāti par valdību”* (Loks vēlas varu un brīvību cilvēkiem, neatzīst karaļa monarhiju), *“Dažas domas par audzināšanu”*

Džons Loks

Deivids Hjūms (1711-1776)

- Empīriķis
- Angļu filozofs un vēsturnieks
- Liela loma empīrisma un skepticisma attīstībā
- Pazīstamākie darbi- "*Traktāts par cilvēka dabu*", "*Pētījums par cilvēka sapratni*"
- Uzskatīja, ka ar eksperimentiem un pieredzi vien zināšanas nevar iegūt

Deivids Hjūms

Renē Dekarts (1596-1650)

- Racionālists
- Franču filozofs, matemātiķis un zinātnieks
- Racionālisma un mehānisma pamatlicējs
- Pazīstamākie darbi – *“Pārruna par metodi”* (zināšanu iegūšanā liela nozīme ir prātam; visu vajag apšaubīt, lai iegūtu ticamu informāciju), *“Meditācijas par pirmo filozofiju”*, *“Kas ir mīlestība?”*
- *Es domāju – tā tad esmu*

Renē Dekarts

Imanuels Kants (1724-1804)

- Racionālists
- Vācu filozofs un matemātiķis
- “kritiskās” jeb “transcendentālās” filozofijas dibinātājs
- vācu klasiskās filozofijas aizsācējs
- Pazīstamākie darbi – “*Tīrā prāta kritika*” (pēta cilvēka zināšanu pamatus), “*Praktiskā prāta kritika*” (svarīgi ir gan novērojumi, gan prāts) un “*Spriešanas spēju kritika*”

Imanuels Kants

Ogists Konts (1798-1857)

- Pozitīvists
- Franču filozofs un sociologs
- Socioloģijas un pozitīvisma pamatlicējs
- Pazīstamākie darbi – “*Pozitīvās filozofijas kurss*” un “*Pozitīvās politikas sistēma*”
(izmantojot zinātņi organizēt cilvēka dzīvi)
- Uzskata, ka cilvēks nespēj sasniegt absolūtas zināšanas

Ogists Konts

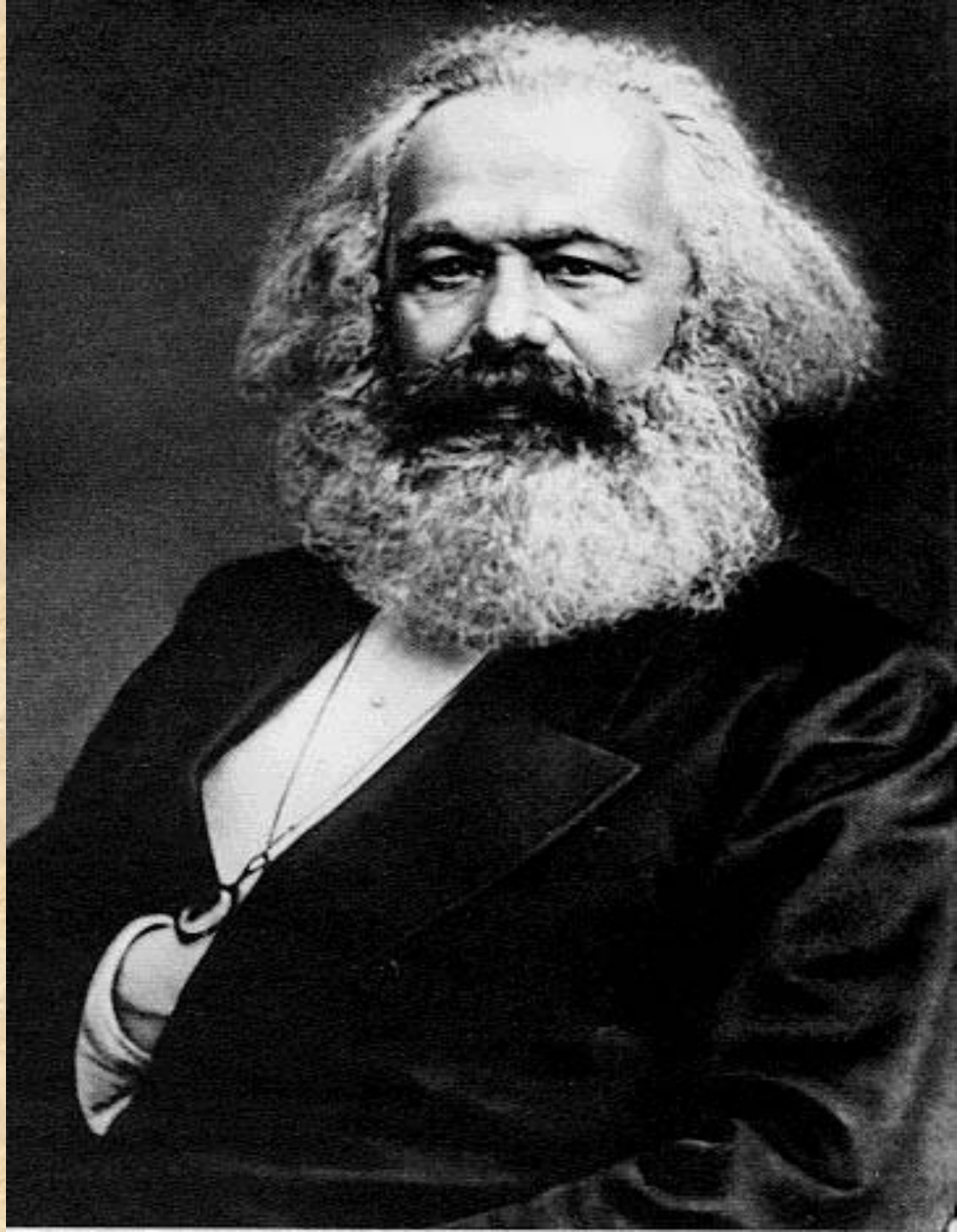

Kārlis Markss (1818-1883)

- Ateists
- Vācu filozofs, žurnālists un ekonomists
- Viņa piekritēji izveido jaunu politisko virzienu - marksismu
- Pazīstamākie darbi – “*Kapitāls*”, “*Vēstures teorija*” (vēsturiskais process noved pie augstākā punkta – komunisma), “*Gotas programmas kritika*” (apraksta komunisma ideju ka katrs darbojas pēc spējām un saņem pēc vajadzībām)

Kārlis Markss

Mūsu laikmets

- Zinātnes visvarenība (virkne atklājumu un tehnoloģisku risinājumu)
- Pasaule kļūst viegli paredzama un tās procesi – prognozējami
- Pasaule ir ļoti sarežģīta un to pilnībā nevar izzināt
- Galvenie jautājumi – Ar kādām metodēm izzināt pasauli? Kāda ir zinātnes sasniegumu loma sabiedrībā?

Anrī Bergsons (1859-1941)

- Intuitīvists
- Franču filozofs
- Pazīstamākais “dzīves filozofijas” pārstāvis
- Nozīmīgākie darbi – *“Vēstījums par apziņas tiešajiem datiem”*, *“Atmiņa un matērija”*, *“Radošā evolūcija”*
- Lielāka vērtība dzīvē ir nevis zināšanām, bet intuīcijai

Anrī Bergsons

Herberts Markūze (1898-1979)

- Vācu filozofs
- Iespaidojis Eiropas sociālpolitikas teoriju
- Viens no ievērojamākajiem Frankfurtes skolas pārstāvjiem
- Pazīstamākie darbi – *“Viendimensijas cilvēks”*, *“Eross un civilizācija”*, *“Saprāts un revolūcija”*
- Uzskatīja, ka patērētājsabiedrība ar reklāmām rada viltus vērtības

